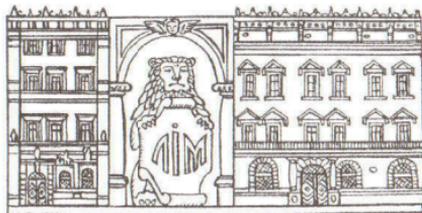

ЛЬВІВСЬКИЙ ІСТОРИЧНИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

ВИПУСК XIV

2010

УДК 94(477):069.7(062.552)
ББК 63.3 (4укр — 4Льв) л 6
Н 34

Редакційна колегія: Олена Роман (відповідальний редактор),
Ольга Перелигіна, Ірина Полянська
Літературний редактор: Ярослав Тучапський
Відповідальний за випуск: Богдан Чайковський

Надруковано за рішенням Науково-методичної ради Львівського
історичного музею

Н 34 Наукові записки / Львівський історичний музей. —
К.: Лазурит Поліграф, 2010. — Вип. 14. — 328 с.: іл.

*Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій.
За достовірність викладених фактів відповідає автор.*

Підписано до друку 07.12.2010 р.
Формат 60x84/16. Папір офсет. Гарн. Times New Roman.
Наклад 500 прим. Зам. № 14

Віддруковано у ТОВ "Лазурит Поліграф"
Відповідальний за друк ФОП Іванов С.Е.

ISBN 978-966-1543-22-4

© Львівський історичний музей, 2010

Ігор Шидловський, Андрій Затушевський

З історії Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка

Зоологічний музей ЛНУ ім. І. Франка,
м. Львів, 79005, вул. Грушевського, 4,
e-mail: zoomus@franko.lviv.ua

Перші відомості про існування великого Кабінету натуральної історії (*Das Naturalien Kabinet*) при Львівському Йозефінському університеті належать до 1784 року, коли Університет після Тринітаріїв наприкінці вулиці Краківської зайняв великий комплекс будівель, зведених перед краківською брамою: „Nadto było tu 20 sal, wielki Gabinet historyi naturalnej“ [12, 13] (рис. 1). У „музеї“ були зосереджені природничі зразки не лише тварин, а й мінералів та сільськогосподарські колекції, постійно при ньому зберігалася нумізматична колекція.

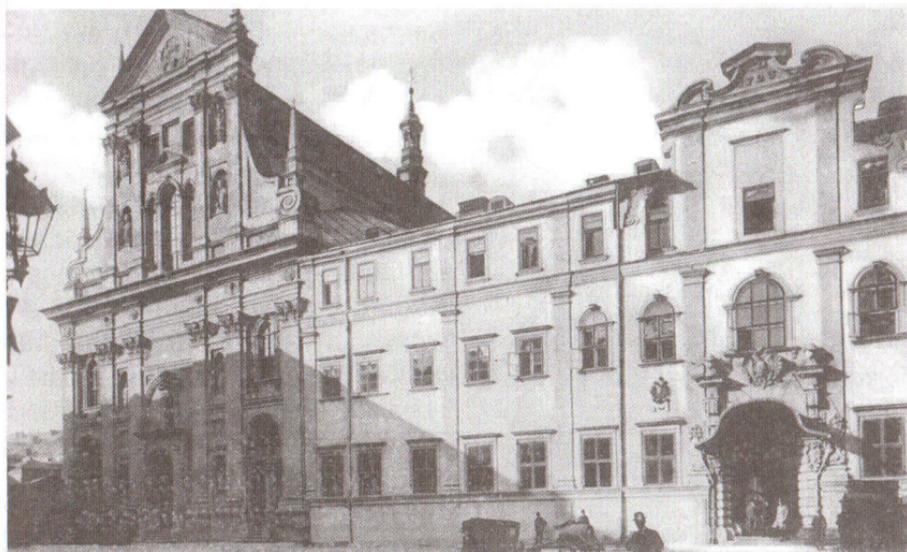

Рис. 1. Будинок тринітаріїв, переданий Львівському Йозефінському університету 1784 року.

На початку XIX ст. до Галичини було приєднано так звану Західну Галичину з Краковом, що 1795 року увійшла до складу Австрійської монархії. Львівський університет було вирішено перевезти до Кракова й об'єднати з Ягелонським.

У зв'язку з цим 1803 року було складено списки зборів та приладів, що їх мали вивозити вслід за переїздом професорів. Проте лише 20 натуралій, 10 натуральних виробів, 50 гравюр у рамах, металева ступка та 26 хімічних приладів разом із книгами вивезли до Кракова.

Перша згадка про завідувача Кабінету натуральної історії Львівського університету належить до 1805 року. Ним був професор Бальтазар Гакет (Аке (*Baltazar Hacquet*)), який значно збагатив колекції та хотів забрати їх зі собою до Кракова, проте нагальний виїзд не дав йому можливості професору вивезти цінні збори, що їх збирали щонайменше впродовж трьох останніх десятиліть XVIII ст. (рис. 2).

1808 року в ліцеї, який залишився після переведення Університету*, ресруктуризовано надзвичайні кафедри натуральної історії та практичної геометрії — відбулося поєднання їх з початками рільництва та науки про вимірювання і передано у розпорядження професорам Глойснеру та Гольфельду. Водночас

наказано впорядкувати і списати природничі збори, які стали непридатними від часу виїзду Університету до Кракова.

У 1808 та 1809 роках Домінік Зігфрід Кофіль (*Dominik Segfried von Köfil*) — професор права, готуючи статистичні матеріали про Галицію, провадить ревізію зборів Кабінету натуральної історії для отримання даних щодо вцілілих та збережених музейних зразків, позаяк вже в той час у колекціях Кабінету виявлялися нестачі у природничих зразках.

Рис. 2. Бальтазар (Аке) Гакет

*Університет у Львові відновлено 1817 року під ім'ям імператора Франца.

У той же час у зв'язку з розвитком науки професори філософії Університету вимагали поповнення природничих зборів дублетами імператорських віденських музеїв, підвищення бібліотечних дотацій та відокремлення нумізматичного кабінету.

У 1816 році на посаду до Львівського університету прийшов професор Франц Дівальд, завдяки якому в 1823 році й були отримані для Кабінету натуральної історії деякі дублети з імператорських колекцій у Відні. Крім того, було видане розпорядження місцевій адміністрації надсилати цікаві природничі знахідки до колекцій Кабінету.

Тоді ж львівський аптекар Францішек Салямон передав Кабінету свою природничу колекцію, чим значно збагатив його фонди.

Після смерті Ф. Дівальда кафедрою і музеєм керував професор Михаїл Штекер, який викладав рільництво, сільське господарство, природознавство й технологію. Він же згуртував у Кабінеті значні сільськогосподарські збори, у частині, яка називалася *Museum agriculturae*. М. Штекер узявся за наведення ладу в Кабінеті натуральної історії, за відповідне розміщення предметів та їх визначення. Отже, було заінвентаризовано вісім тисяч предметів.

Дотації Кабінету, за Йозефінської епохи, становили 200 флоринів, а крім того, Б. Гакет роздобув для нього додаткові квоти, зокрема 100 злотих (zl.) для збереження імператорських та подарованих Францом Салямоном колекцій.

25 вересня 1823 року Львів і, зокрема, Університет відвідав імператор Франц І, який оглянув будівлі Академії, бібліотеку, нумізматичну колекцію, а також кабінети: фізичний, натуральної історії, анатомічний та хірургічну залу. Після чого було вирішено, що університетська будівля має бути перебудована.

Через п'ять років, 21 лютого 1828 року, спеціальна комісія оглядала нові приміщення Університету. На цей раз Кабінет натуральної історії містився на другому поверсі і займав три зали. Проте значні колекції, які там згуртувалися, потребували розширення кабінету і кращого збереження фондів.

Після М. Штекера завідувати кафедрою та кабінетом у 1841 році прийшов Рудольф Кнер, який був ученим-природознавцем і став знаним упорядником Кабінету натуральної історії, хоч чимало часу приділяв і сільськогосподарському музеєві.

З 1848 р. починається диференціація природничих наук. Розподіл спеціальностей відбився і на природничому кабінеті — ко-

лекція господарського напрямку перейшла на кафедру техніки, а згодом до Високої рільничої школи в Дублянах.

Під час листопадового повстання 1848 р. згорів університетський будинок, була знищена його цінна наукова бібліотека, вийшло з ладу університетське обладнання, через що тривалий час не могло було розпочати заняття (рис. 3).

У січні 1850 року для Університету винаймали 27 залів на третьому поверсі ратуші, де помістилися також Реальна школа і Техніка. Він займав 13 приміщень, у яких на східному боці містився Кабінет натуральної історії.

У 1851 році Університет був перенесений у будівлю на вулиці Святого Миколая (нині Грушевського, 4) (рис. 4).

Практично пів століття Кабінет натуральної історії Університету Яна-Казимира слугував доброю навчальною та науковою базою для підготовки спеціалістів-природничників, але колекції його поповнювалися лише випадковими надходженнями, здебільшого подарунками. Ситуація змінилася з приходом на працю у Львівський університет видатного вченого, професора Бенедикта Дибовського (Benedykt Dybowski) (рис. 5). У 1883 р., коли професор був в експедиції на Камчатці, його запросили завідувати кафедрою зоології. До Львова Б. Дибовський прибув на початку січня 1884 р. Свого часу Б. Дибовський був ад'юнкт-професором Головної школи (університету) у Варшаві. За участь у підготовці польського Січневого повстання 1863 р. він був засуджений російським царським урядом на 12 років заслання у Сибір на каторгу. Перебуваючи в Сибіру, він виявив, що фауна, а зокрема орнітофауна Східного Сибіру, від-

Рис. 3. Університетський будинок, який згорів 1848 р.

Рис. 4. Будівля на вулиці Святого Миколая (нині — Грушевського, 4), куди в 1851 році був перенесений Університет

різняється від Західного та Східної Європи. Цю різницю Б. Дибовський пояснював, виходячи з еволюційних поглядів Дарвіна, великим прихильником якого він був.

Результати своїх досліджень Б. Дибовський представив Географічному товариству в Іркутську 1867 року і одержав дозвіл на поселення біля озера Байкал для дослідження його фауни. Дибовський відкрив Байкал для науки. Він обґрунтував свої гіпотези щодо його походження й еволюції фауни Сибіру; підготував монографію про байкальських бокоплавів, серед яких знайшов чимало нових видів. Він описав також багато інших тварин, як він висловлювався — „від губки до тюленя“.

Результати досліджень прославили ім'я Дибовського в науковому світі. Царський уряд дозволив йому повернутися на Батьківщину, але він організував експедицію на Камчатку і Командорські острови (1879—1883), де працював як лікар і природодослідник. Зібрані величезні колекції Дибовський переслав у зоологічні кабінети Варшавського, Краківського та Львівського університетів.

† BENEDYKT DE NALE CZ DYBOWSKI
1885

Рис. 5. Бенедикт Дибовський

Завідуючи кафедрою зоології, він водночас завідував і Кабінетом натуральної історії, куди помістив свої численні колекції, привезені з Далекого Сходу, Камчатки, Східного Сибіру та інших місць. За клопотанням Б. Дибовського і наказом ректора Університету Яна-Казимира від 25 лютого 1885 р. для створення Зоологічного музею під Кабінет натуральної історії було передано ще три зали і коридор. Отже для експозиції було отримано цілих п'ять зал, загальною площею майже 500 кв. м. Музей успішно розвивався, його колекції поповнювалися шляхом збиранням експонатів під час експедицій, подарунками від різних осіб та учнів самого Б. Дибовського, його наступників тощо.

Збірки Б. Дибовського покладені в основу музейних колекцій і налічують понад дві тис. одиниць зберігання. Переважно це зразки тварин, зібрані в озері Байкал, на Далекому Сході, Камчатці, а також в околицях і родових маєтках родини Дибовських. Основу цих колекцій становлять малакологічні та гідробіологічні збори. Дуже цінні серед них колекції губок, ракоподібних та молюсків озера Байкал, серед яких є і типові зразки — 6 лектотипів та паралектотипів, зокрема : *Pisidium raddei* Dyb., *Pisidium trigonoides* Dyb. = *Henslowiana trigonoides*, *Pisidium baicalense* Dyb., *Sphaerium korotnewii* Dyb., *Sphaerium baicalense* Dyb., *Acroloxus renardi* Dyb. [14].

Крім колекцій Бенедикта Дибовського, музей отримав колекцію молюсків Каспійського моря, а також наземних і прісноводних молюсків з Галичини та Литви — близько 100 одиниць зберігання із загальною кількістю понад 1000 екз. — від доктора Владислава Дибовського (рідного брата Бенедикта Дибовського).

У 1889 р. музей отримав у подарунок від графа Дідушицького колекцію мушель морських молюсків (258 найменувань), чим значно збагатив свої збірки.

Розпочався період активного розвитку і становлення Зоологічного музею. Наукові дослідження у той час велися у тісній співпраці з закордонними колегами, зокрема з Інститутом океанографії у Монако і першими європейськими біологічними станціями у Неаполі та Трієсті. Наприкінці ХІХ — початку ХХ ст. музей збагатився мушлями молосків, різноманітними голкошкірими та рибами з Червоного, Адріатичного і Середземного морів, зібраними експедицією принца Монако та працівниками біологічних станцій упродовж 1886—1903 років.

Не менш вартісними в музеї є: колекція комах А. Уляновського, яка, за попередніми даними, налічує понад 5 тис. видів із загальною кількістю більш як 10 тис. екз., та колекція метеликів Галичини С. Петруського, зібрана у 80-х роках ХІХ ст.

У 1904 р. музейні колекції збагатилися одним із найцінніших своїх експонатів — скелетом морської (або Стеллерової) корови (*Hydrodamalis gigas*), винищеної людьми до 1768 р., які були отримані від вдячних Бенедиктові Дибовському за безкоштовне лікування мешканців о. Берінга (рис. 6). Крім повного скелета, у фондах музею зберігаються ще 4 неповні черепи та 78 кісток тварин цього виду. Цей подарунок у вигляді двох величезних скринь був

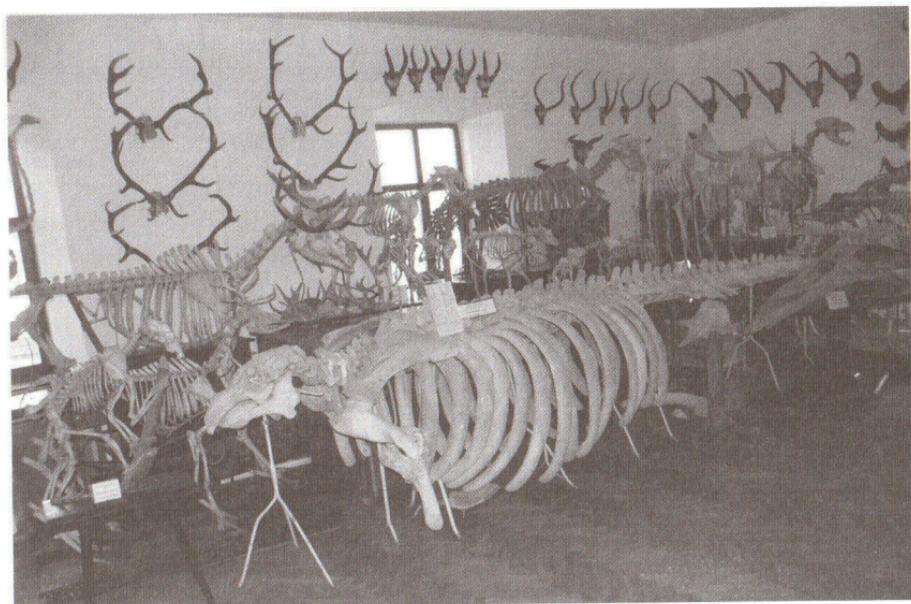

Рис. 6. Скелет морської корови — візитна картка Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка

привезений до Петербургу експедицією Чирикова морським шляхом (північними морями), а звідти суходолом — поштою. Після опрацювання літературних даних та робочої документації встановлено, що зі стін музею походять п'ять або шість скелетів цієї тварини, які експонуються у Києві, Харкові, Відні та, звичайно ж, у Львові (череп — в Одесі). Ще один був переданий до Варшави, звідки, на жаль, безслідно зник. Існує припущення [11], що скелет продали назад до Російської імперії.

На початку ХХ ст., завдяки значному науковому піднесенню фонди Зоологічного музею збагатилися надзвичайними колекціями комах. Граф Мнішек купив колекцію цикад (рис. 7) і клопів світової фауни Ернста-Фрідріха Гермара, котру збирали протягом 1810—1840 років. Вона налічує понад 4 тис. пам'яток, серед яких 42 типові зразки, а також екземпляри з колекцій Фібера, Ешольца, Ферстера [6, 7]. Тоді ж музей придбав і колекцію метеликів Європи (*Macrolepidoptera*) доктора О. Штодінгера (понад дві 2 тис. зразків).

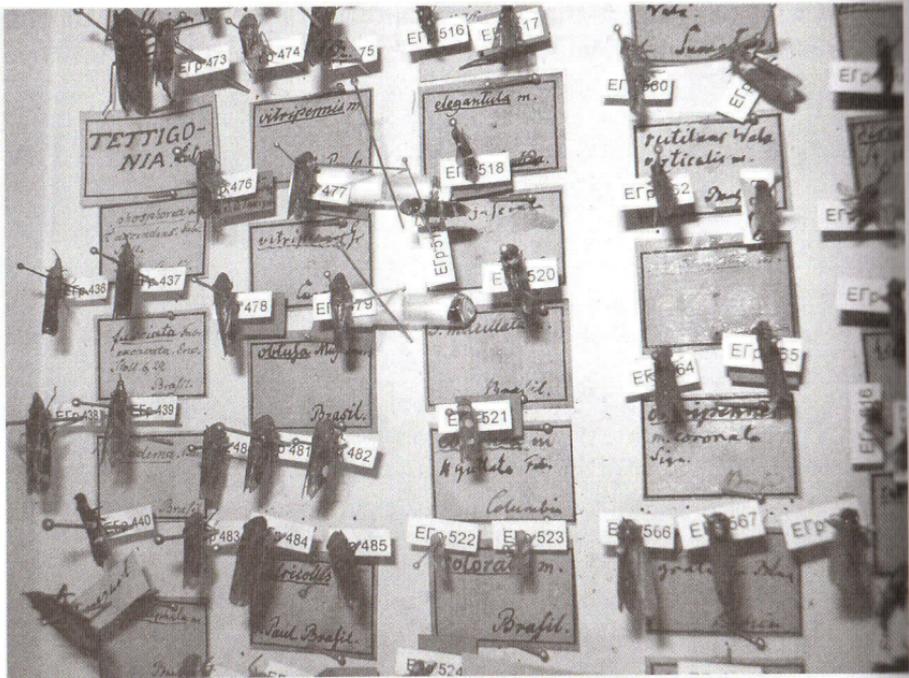

Рис. 7. Колекція цикад Ернста-Фрідріха Гермара

У 1935—1936 роках проф. Ян Гіршлер (директор Зоомузею та завідувач кафедри зоології) здійснив експедицію у Ліберію, завдяки чому збагатив музей рептиліями, комахами, павукоподібними, птахами і ссавцями з Африки.

Під час Другої світової війни Зоологічний музей пережив час занепаду. В корпус факультету влучила бомба, але в ту його частину, яка віддалена від музейних приміщень. Усі музейні пам'ятки в часи окупації були звалені в найбільшій залі на одну купу, що, звичайно, призвело до часткової їх втрати і пошкодження, та до значної втрати етикеток та інвентаризаційних описів. Після закінчення війни музей відновлює свою діяльність, активізуються наукові пошуки та збирання колекцій птахів і ссавців, переважно з України (Карпати, Крим, Полісся).

У 1952 р. музей отримав унікальний подарунок від Марії Водзицької, дружини Єжи Водзицького, відомого мандрівника й натураліста. Вона передала музеєві колекцію африканських тварин та рогів антилоп, зібрану чоловіком та його братом Олександром у 1909—1910 роках на території Східної Африки, у той час — східно-африканської німецької колонії (DOA), колекцію рогів козлів і баранів з Тянь-Шаню, зібрану власноруч чоловіком у 1913 році (рис. 8).

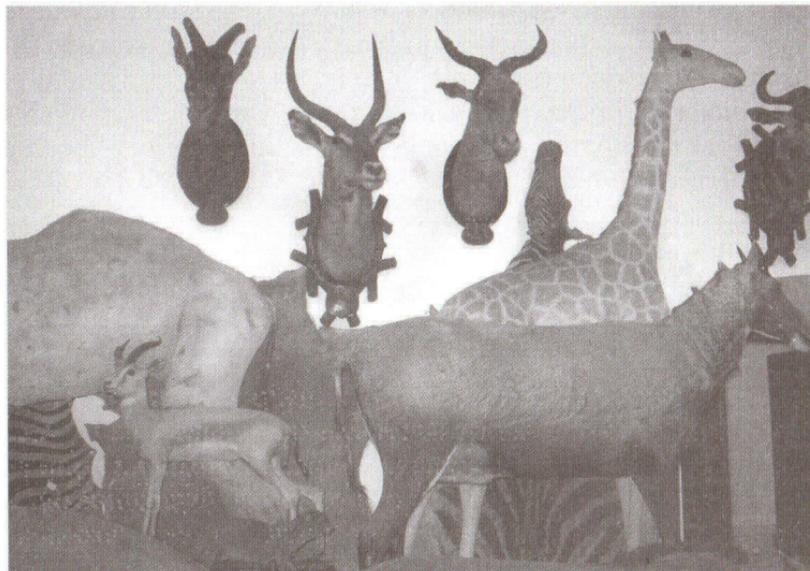

Рис. 8. Фрагмент експозиції ссавців із колекції Єжи Водзицького

Упродовж 1944—1970 років завідувач кафедри зоології, професор Всеволод Здун на території західних областей України збирає колекції прісноводних молюсків. Нині в музеї зберігається понад 400 проб загальною кількістю сім тисяч зразків [3, 9].

У 1956 р. за співпраці з китобійною флотилією „Слава“ музеї отримувє зразки з Антарктики: скелет кашалота, розрізнені кістки та черепи морських ссавців, ембріони китів, китовий вус (рис. 9).

У 1958—1959 та 1966 роках відбулися експедиції на Кавказ (Кавказький державний заповідник), де зібрано значну колекцію мишоподібних гризунів. Продовжується збирання матеріалу у Криму та Карпатах (З. Павлів, В. Веселовський). 1967 року в Чорноморському заповіднику значні колекції гризунів зібрала І. Ємельянова. У 1972 р. дослідження та збирання наукових колекцій на території Таласького Алатау провадила Романюк.

Протягом 1974—1997 років були здійснені експедиції у Казахстан, на Алтай, у Курган та Ханті-Мансійськ науково-дослідною лабораторією геоботанічних досліджень біологічного факультету ЛНУ ім. Івана Франка та комплексною зоологічною експедицією, які очолював В. Туркевич. Привезені з експедицій збірки тварин поповнили колекції Зоологічного музею.

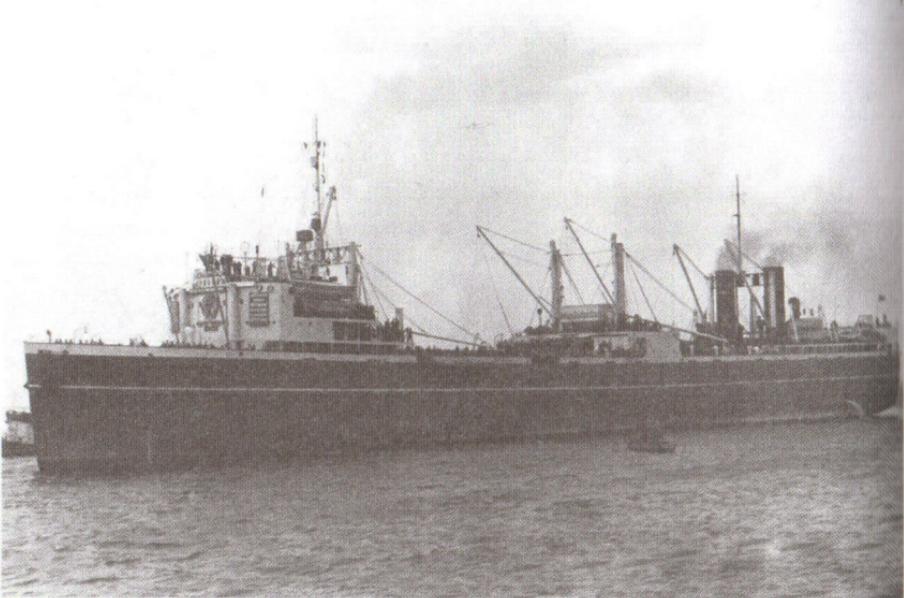

Рис. 9. Китобійна флотилія „Слава“

У 1962 та 1973 роках працівники музею беруть участь в експедиції до Казахстану (М. Вознюк), звідки привезені деякі види середньоазійських плазунів та ссавців. У 1966 р. — експедиція на Кавказ, де зібрано численні збори гризунів; у той же період колекції поповнюються й матеріалом з Криму та Чорноморського заповідника, території західних областей України. Найвідомішими постатями, які поповнювали в той час фонди музею стали: Ф. Страутман, Н. Сребродольська та Н. Полушина.

Цілеспрямовані дослідження Ф. Страутман провадив протягом 18 років — ще з 1945 року. Свою ж колекцію професор вельми активно збирав протягом 1946—1955 та 1961—1962 рр., задля чого здійснив чимало польових виїздів у Прикарпаття, Карпати і Закарпаття, а також на Полісся та Волино-Поділля. У збиранні матеріалу йому допомагали: М. Рудишин, Н. Сребродольська, М. Лисова, Й. Валента, Т. Неїжкаша, С. Коцюбинський, Л. Матвіїв, З. Павлів, К. Лола, В. Войцеховський, Т. Черватюк, Б. Добринський, Є. Світлик, Н. Антоневич, С. Войтович, В. Климишин.

Під час проведених досліджень Ф. Страутман зумів зібрати колекцію, яка складається з 1129 тушок 149 видів птахів, серед яких частина матеріалу означена до підвиду. В колекції є зразки, зібрані в Запорізькій та Одеській областях, Чорноморському держзаповіднику, Криму, на Кавказі, у Казахстані й Туркменії і поодинокі екземпляри з Байкалу, Монголії, Ворошиловградської (нині Луганської) області.

Більша частина колекції Ф. Страутмана репрезентує орнітофауну Карпат і територій, що їх оточують. Третину колекції (367 екземплярів) становить власний, засвідчений підписом здобуток Федора Йогановича, а 230 зразків належать іншим авторам (зокрема не вказаним у ніяких публікаціях: це М. Бичко, Бірюков, Б. Белосмодов, Врублевський, Горинін, Дерев'ягін, Дурнєв, Жовнір, Клименко, Мельник, Н. Морей, Некрашевич, Парасків, А. Рустамов, Ситок, П. Соколов, В. Таропов, Телін, А. Федик, М. Чугунов, Шураїв, Шамук), а для 532 тушок птахів автор не вказаний [5].

Цілеспрямовані та всебічні дослідження Волині провадила впродовж 15 років (1949, 1953—1965, 1968, 1973) Н. Сребродольська. Вислідом їх стали докторська дисертація „Водоплавні та болотні птахи Західної частини Українського Полісся“, велика кількість наукових публікацій та збірка тушок загальною чисельністю 494 зразки. Основна маса з них зібрані безпосередньо автором

(465), і лише 29 зібрані колегами та помічниками, зокрема Слобдяном, В. Климишиним, В. Яхонтовим, С. Войновичем, Т. Червагюк, А. Мишиним, П. Еюка, В. Холмогоровим, Власенковим та Й. Птаховським.

Колекційний матеріал Н. Сребродольської охоплює 84 види птахів, головню з Волині — околиць села та озера Тур (нині Ратнівського, а раніше Заболотівського району), села та озера Велихово (того самого району), а також озер Святе, Довге, Домашнє, Пісочне і боліт та лісів наколо них. Невелика кількість матеріалу, а подекуди лише окремі зразки зібрані Наталією Іллівною у Львівській (1 екз.) та Закарпатській (87 екз.) областях, біля станції Ялуторовськ Тюменської області (1 екз.) і села Політного Хабаровського краю (15 екз.) Російської Федерації [8].

Окремою і вагомою колекцією ссавців музею є також збори Н. Полушиної, яка ціле своє життя присвятила теріології, а дослідження і збирання матеріалу провадила переважно в Закарпатті, Карпатах та місті Львові. У наукових фондах музею зберігається колекція зібраних нею ссавців, краніологічний матеріал представників родини куніцевих.

У 70—80-ті роки ХХ ст. завдяки тісній співпраці канд.біол. наук Р. Павлюка з Людвигом Лясотою музейні колекції поповнилися чудовими зборами метеликів з Японії, Далекого Сходу, Паміру, Кавказу та Австралії (рис. 10).

Серед нових поповнень музею на окрему увагу заслуговують збори зі Сходу України, зокрема з Луганського степового заповідника О. Кондратенка, зібрані впродовж 1997—2004 років. У 2005 р. орнітологічна і малакологічна колекції поповнилася цікавими зборами з Північно-Східної Африки, які привезла із середньої дельти Нілу О. Закала. У 2006 р. доцент кафедри зоології І. Дикий привіз дуже цінний матеріал з Антарктиди (шкурки 12 нових видів птахів, у тому й пінгвіни; мушлі молюсків, ракоподібні, риби та яйця деяких птахів, остеологічний матеріал, серед якого черепи та кістки тюленів, повний скелет віслюкового пінгвіна) [10]; у 2010 р. музей отримав типовий матеріал нового, зі східним ареалом, виду кажанів — *Eptesicus lobatus*, від працівника Луганського національного університету І. Загороднюка.

Нині колекції Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка налічують понад 40 тисяч одиниць зберігання загальною кількістю майже 170 тисяч зразків світової фауни і з 2005 року належать до об'єктів, що становлять національне надбання [1, 2, 4]. У 2007 році

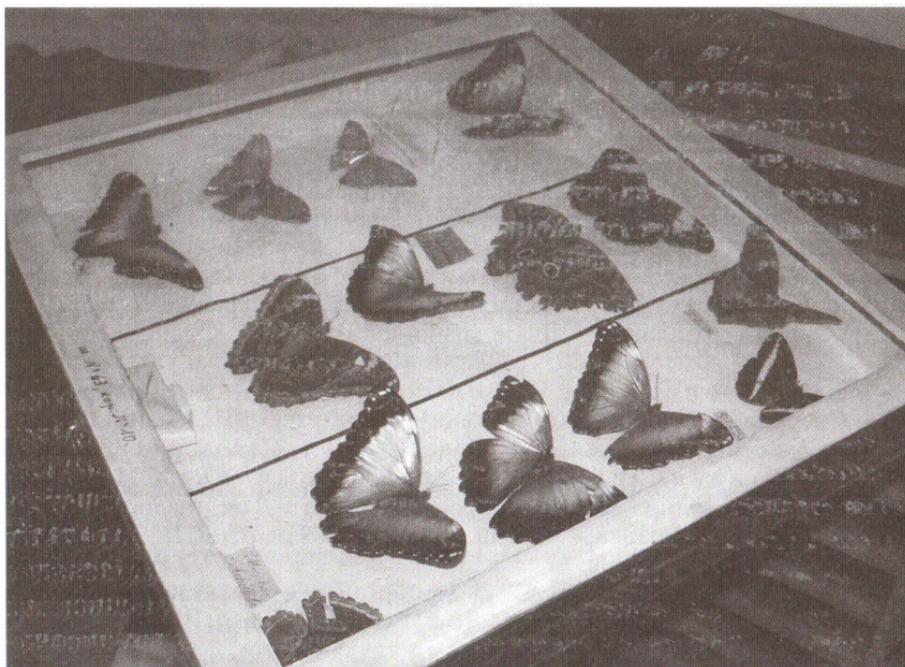

Рис. 10. Фрагмент колекції тропічних метеликів, що її зібрав Людвиг Лясота

музей зареєстрований при Управлінні культури і туризму обласної державної адміністрації системи Міністерства культури і туризму України як громадський з кодом — Зоо П/Г.

1. Затушевський А. Т., Шидловський І. В. Історія комплектування колекції ссавців Зоологічного музею Львівського національного університету ім. І. Франка // Матеріали 2-го Круглого столу „Проблеми і перспективи розвитку музеїв ВНЗ України“. — Київ, 23—24 листопада 2007. — К., 2007. — С. 20—21.

2. Затушевський А. Т., Шидловський І. В. Колекція ссавців Зоологічного музею Львівського національного університету ім. І. Франка // Матеріали Всеукр. наук-практ. конф., 17—18 вересня 2009 р., м. Кам.-Подільський; Львів, 2009. — С. 121—122.

3. Царик Й., Гураль Р., Шидловський І., Яворський І., Федик У. Колекція прісноводних молюсків В. Здуна в Зоологічному музеї Львівського національного університету імені Івана Франка // Вісник Львівського ун-ту. Серія біологічна. — 2005. — Вип. 40. — С. 111—119.

4. Шидловський І. В. Історія створення та розвитку Зоологічного музею Львівського національного університету ім. І. Франка // Мате-

ріали 2-го Круглого столу „Проблеми і перспективи розвитку музеїв ВНЗ України“.— Київ, 23—24 листопада 2007.— К., 2007.— С. 84—86.

5. Шидловський І. В. Матеріяли до вивчення орнітологічної колекції професора Ф. Страутмана Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка // *Известия Музейного фонда им. А. А. Браунера*. — Одесса, 2007. — Т. 4, № 2-3. — С. 51—52.

6. Шидловський І. В. Ернст-Фрідріх Гермар і його спадщина сучасній зоологічній науці // *Вісник Львівського ун-ту. Серія біологічна*. — 2009. — Вип. 51. — С. 132—138.

7. Шидловський І. В., Головачов О. В. Рівнокриллі комахи (Homoptera) з колекції Е.-Ф. Гермара у фондах Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка (каталог). — Львів : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2005. — 87 с.

8. Шидловський І. В., Горбань І. М. Орнітологічна колекція Н. І. Сребродольської у фондах Зоологічного музею ЛНУ імені І. Франка // *Биологический вестник*. — Харьков, 2007. — Т. 11, № 1. — С. 38.

9. Шидловський І. В., Гураль Р. І., Романова Х. Й. Каталог колекції прісноводних моллюсків проф. В. Здуна у фондах Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка. — Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. — 57 с.

10. Шидловський І. В., Дикий І. В. Антарктичні види тварин у колекціях Зоологічного музею ЛНУ ім. І. Франка // *III Міжнар. полярний рік 2007—2008: результати та перспективи / IV МАК 2009, IV Міжнар. Антарктична конф., м. Київ, 12—14 травня 2009 р.* — Київ, 2009. — С. 139—149.

11. Domaniewski J. Benedykt Dybowski. — Warszawa, 1954. — 175 s.

12. Finkel L., Starzyński S. *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*. — Lwów, 1894. — Cz. 1. — 351 s.

13. Finkel L., Starzyński S. *Historia Uniwersytetu Lwowskiego*. — Lwów, 1894. — Cz. 2. — 442 s.

14. Kornushin A., Shydlovsky I. On the type collection of Benedict and Wladislaw Dybowski in Zoological Museum of Lviv National University (Ukraine) // *News from Museums / Unitas Malacologica Newsletter*. — Number 19, January 2003. — P. 6.